

HAFTALIK GELİŞMELER (13-19 EYLÜL 2025)

TÜRKİYE

- Türkiye'nin 5 yıllık Kredi Risk Primi (CDS), 240 baz puana inerek Şubat 2020 tarihinden bu yana en düşük seviyeye geriledi.
- TÜİK, Temmuz ayında ihracat birim değer endeksinin yüzde 4,7, ithalat birim değer endeksinin yüzde 0,4; ihracat miktar endeksinin yüzde 6,0, ithalat miktar endeksinin ise yüzde 5,0 arttığını açıkladı.
- TCMB, cari dengenin Temmuz ayında 1,8 milyar dolar ile piyasa beklentilerinin üzerinde fazla verdiğini açıkladı; böylece cari dengede 9 ay sonra ilk kez fazla kaydedilmiş oldu.
- TÜİK verilerine göre; Türkiye'de 2024 yılı itibarıyla tarım, madencilik, imalat, ticaret ve hizmetler başta olmak üzere 17 sektörde faaliyet gösteren 1 milyonun üzerindeki firmanın toplam aktif büyüklüğü 100 trilyon TL'ye yaklaştı. İmalat sanayi 559 milyar 89 milyon TL ile en yüksek net kar elde eden sektör oldu. 2024 yılında firmaların faaliyet kârı azalırken, net satışları arttı.
- TÜİK verilerine göre; sanayi, inşaat ve ticaret-hizmet sektörleri toplamında ücretli çalışan sayısı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 1,2 arttı. Ücretli çalışanların alt detaylarına bakıldığında; 2025 Temmuz ayında ücretli çalışan sayısı yıllık olarak sanayi sektöründe yüzde 3,5 azaldı, inşaat sektöründe yüzde 7,7 arttı ve ticaret-hizmet sektöründe yüzde 2,5 arttı.
- TCMB verilerine göre; özel sektörün yurt dışından sağladığı toplam kredi borcu, bir önceki ay sonuna göre 2,5 milyar dolar artarak 199,3 milyar dolara ulaştı. Aynı dönemde finansal kuruluşların uzun vadeli borçları 2,9 milyar dolar artmış, finansal olmayan kuruluşların uzun vadeli borçları 0,8 milyar dolar azalmıştır.
- Ticaret Bakanı Ömer Bolat, geçen yıl Türkiye'de e-ticaret hacminin yıllık bazda yüzde 61,7'lik bir büyümeye 3 trilyon TL'ye ulaştığını açıkladı. Bolat, "E-ticaretle sipariş verme oranı 5 yılda iki katından fazla artmış oldu" dedi.

DÜNYA

- DTÖ Dünya Ticaret Raporu'nun 2025 baskısı, **doğru destekleyici politikalarla yapay zekânın (YZ), üretkenlik artışları ve daha düşük ticaret maliyetleri sayesinde sınır ötesi mal ve hizmet akışlarının değerini 2040 yılına kadar yaklaşık yüzde 40 oranında artırdı** ortaya koyuyor. Ancak, DTÖ Sekreterliği'nin öncü yayını, YZ ve ticaretin kapsayıcı büyümeye katkıda bulunabilmesi ve faydalarının geniş çapta olabilmesi için dijital uçurumu kapatacak, iş gücü becerilerine yatırım yapacak, açık ve öngörülebilir bir ticaret ortamını sürdürecektir. Raporda ayrıca, açık ve öngörülebilir ticaret politikalarına duyulan ihtiyaç vurgulanarak, yapay zekâ ile ilgili mallara uygulanan niceliksel kısıtlamaların sayısının, yüksek ve orta-üst gelirli ekonomilerin etkisiyle 2012'de 130'dan 2024'te yaklaşık 500'e çıkarak zaman içinde keskin bir artış gösterdiği belirtiliyor. **Yapay zekâyı destekleyen mallara erişim eşitsiz olmaya devam ediyor ve bazı düşük gelirli ekonomilerde bağlı tarifeler yüzde 45'e kadar ulaşıyor.**
- Uluslararası Para Fonu (IMF), özel sektör kredilerindeki düşüşün kamu borçlanmasındaki artışla dengelendiğini belirterek, **toplam borcun geçen yıl çok az değişerek küresel GSYH yüzde**

235'inin üzerinde kaldığını bildirdi. ABD doları cinsinden toplam borcun hafif artışla 251 trilyon dolara yükseldiği kaydedilen yazıda, kamu borcu 99,2 trilyon dolara çıkarken, özel borcun 151,8 trilyon dolara gerilediği aktarıldı.

AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

- AB yetkilileri yaptıkları açıklamada, **Avrupa Komisyonu'nun Trump yönetiminin Rus petrol ve doğalgaz alımlarının durdurulması talebine yanıt ararken, bir sonraki Rusya yaptırım paketini sunmayı erteleyeceğini** duyurdu.
- **AB Veri Yasası'nın temel hükümleri 12 Eylül 2025 tarihinden itibaren tüm ülkelerde yürürlüğe girdi** (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-act>). Şirketler için uyum sürecini başlatan bu düzenleme, bağlantılı cihazlar ve bulut hizmetlerinden elde edilen verilerin yönetiminde köklü değişiklikler getiriyor. 11 Ocak 2024'te yürürlüğe giren yasa, uygulama için tanınan geçiş sürecinin ardından artık tüm AB üye ülkelerinde geçerli olacak. **Düzenleme veri erişimi, hizmet taşınabilirliği ve sözleşmesel adalet konularında yeni kurallar içeriyor.** Özellikle, **dijital ürün kullanıcılarına, ister kişisel ister kişisel olmayan veriler olsun, verileriyle ilgili geniş kapsamlı yeni haklar ve kapsamlı erişim hakları sağlıyor.** Bu tür bilgiler daha önce büyük ölçüde düzenlenmemişti. Şimdi ise, bağlantılı ürün ve hizmet sağlayıcılarının yanı sıra diğer veri sahiplerinin, cihaz ve hizmet kullanıcılarına kapsamlı haklar tanımak için mevcut sözleşmelerini değiştirmeleri gerekecek.

Söz konusu yasa, **makine ve tesis imalatı için de bir dönüm noktası niteliği taşıyor. Makine verilerine ilişkin yasal hak, sözleşmeler, mevcut iş modelleri ve güvenlik yapıları en baştan yeniden düşünülmek zorunda.** Bu konuda hızlı hareket eden firmalar yasal riskleri en aza indirebilir, veri odaklı hizmetler, daha verimli bakım veya tüm değer zinciri boyunca yenilikçi yeni ortaklıklar geliştirmek gibi potansiyeli daha erken bir süreçte değerlendirebilirler. Yasa ile, makine verilerine erişim konusu artık üreticinin gönüllü bir hizmeti değil, yasal olarak düzenlenmiş bir yükümlülük haline gelmektedir. Kritik konu; ağ bağlantılı ürünlerin ve bağlı hizmetlerin kullanıcıları, kullanım sırasında elde edilen tüm verilere yasal olarak hak kazanacak. AB Veri Yasasının yürürlüğe girdiği tarihten bir sene sonra, yani **12.09.2026 tarihinden itibaren**, ağa bağlı ürünlerin üreticileri ve bağlantılı hizmetlerin sağlayıcıları, verilere doğrudan erişim imkânı sağlamakla da yükümlü olacaklar.

- **Avrupa Birliği, 2025'in ilk çeyreğinde Rusya'dan 8,7 milyar euro değerinde mal ithal etti. İthalatın büyük kısmını doğalgaz ve petrol oluştururken, Macaristan ve Slovakya en büyük alıcılar olarak öne çıktı. AB'nin Rusya'ya ihracatı ise aynı dönemde 7,9 milyar euro olarak gerçekleşti.** Bild gazetesinin Alman Ekonomi Enstitüsü verilerine dayandığı haberine göre, **bu rakam savaş öncesi döneme kıyasla ciddi bir düşüşü temsil ediyor. 2021'in aynı döneminde AB'nin Rusya'dan ithalat hacmi 30,6 milyar euro seviyesindeydi. 2022'de ise enerji fiyatlarındaki ani artış nedeniyle bu rakam 63 milyar euroya ulaşarak rekor kırmıştı.** Ukrayna'daki ihtilafın başlangıcından bu yana yaklaşık üçte bir oranında azalsa da AB'nin Rusya'ya ihracatı devam ediyor. **2025'in ilk çeyreğinde AB'nin Rusya'ya ihracat hacmi 7,9 milyar euro olarak kaydedildi. İhracatın ana kalemlerini ise makineler ve ilaçlar oluşturdu.**
- **Avrupa Birliği, Rusya'nın enerji gelirlerini siyasi amaçlarla kullanmasına engel olmak amacıyla Rusya'dan petrol ve doğalgaz ithalatına son vermek için yeni bir yasal düzenleme üzerinde çalışıyor.** Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen, sürecin hızlandırılacağını ve enerji bağımsızlığının artırılacağını açıkladı. Ayrıca **yeni yaptırım paketleri kapsamında enerji, bankacılık ve kripto para sektörlerine yönelik kısıtlamalar da gündemde.**

ALMANYA

- **VDMA Başkanı Bertram Kawlath**, 16 Eylül'de Berlin'de gerçekleşen **15. Alman Makine Mühendisliği Zirvesi'nde** düzenlediği basın toplantısında; **ticaret çatışmaları, bürokrasi ve artan maliyetler nedeniyle Almanya'da açıklanan reform sonbaharının "eylem sonbaharı"na dönüşmesi çağrısında bulundu ve vaat edilen reformların yeterince hızlı bir şekilde uygulamaya konulmamasının firmaların tepkisine neden olduğunu belirtti.** Yılın ilk yarısında, Almanya'da makine ve ekipman imalatındaki reel üretim çıktısı bir önceki yıla göre %4,5 düştü. Bu aşağı yönlü ivme son zamanlarda daha da yoğunlaştı: 2025'in ikinci çeyreğindeki düşüş, ilk çeyreğe göre daha yüksek bir oranda, %4,9'a ulaştı. Kawlath, "En azından siparişlerde ilk umut ışıkları var. Ocak-Temmuz ayları dahil, alınan siparişler reel olarak %2 arttı" dedi. Ancak, Temmuz ayında teknik kapasite kullanımı sektörde ortalama olarak yalnızca %77,6 oldu-"**bu çok düşük**" diye vurguladı. Kawlath, "**Tüm bu faktörler, bu yıla ilişkin üretim tahminlerimizi aşağı yönlü revize etmemiz gerektiği anlamına geliyor. Daha önce %2'lik bir düşüş varsaymıştık, ancak şimdi 2025 için %5'lik bir düşüş bekliyoruz**" dedi.
- **Almanya'da ZEW yatırımcı beklenti endeksi Eylül'de 37,3 değerini alarak bir önceki aya göre toparlanma kaydetti.** ZEW Enstitüsü'nün beklenti endeksi Eylül'de 37,3 seviyesine yükseldi. Ağustos'ta endeks 34,7 olarak kaydedilmişti. **Yatırımcıların Almanya'nın ekonomik görünümüne olan güveni Eylül ayında beklenmedik bir şekilde iyileşerek, Avrupa'nın en büyük ekonomisinin uzun süreli bir durgunluğu geride bıraktığı yönündeki umutları destekledi.**

ABD

- **FED, 17 Eylül'deki toplantısında politika faizini beklentiler dahilinde 25 baz puan düşürerek yüzde 4,00-4,25 aralığına indirdi.** Daha önceki 5 toplantıda politika faizini sabit tutan FED, 2025 yılında ilk kez faiz indirimine gitmiş oldu.
- **ABD Başkanı Donald Trump, NATO ülkelerine Çin'e %50-100 arasında geçici gümrük vergisi uygulanması ve Rusya'ya yönelik ağır yaptırımlar konusunda birlik çağrısı yaptı; vergilerin Rusya-Ukrayna savaşı sona erene kadar yürürlükte kalmasını önerdi.**
- **Çin Ticaret Bakanlığı, ABD'den ithal edilen analog çiplere karşı anti damping soruşturması başlatırken, ayrıca ABD'nin Çin yarıiletken sektörüne yönelik uygulamalarına da ayrımcılık soruşturması başlatıldığını açıkladı.**
- **İlaç devleri, ABD'de üretim ve araştırma yatırımlarını hızlandırıyor. Trump yönetiminin gümrük vergisi tehditleri ve tedarik zincirlerini güçlendirme hedefleri doğrultusunda ilaç şirketleri, toplamda 350 milyar doları aşan yatırım sözü verdi.** GSK, Eli Lilly, Johnson & Johnson ve AstraZeneca gibi firmaların açıkladığı projeler, önümüzdeki yıllarda sektörde büyük bir dönüşüm yaratabilir.
- **Amerika Merkez Bankası (FED), yılın 6'ncı Federal Açık Piyasa Komitesi (FOMC) toplantısında 25 baz puanlık faiz indirimine gitti.** Böylece **2025 yılında 5 kez pas demesinin ardından ilk kez faiz indirim kararı alarak, politika faizini piyasa beklentisine paralel bir şekilde yüzde 4.-4.25 aralığına çekti.** Kararla beraber yayımlanan nokta grafiğinde yetkililerin 2025'te kalan iki toplantıda 25'er baz puanlık iki indirim daha beklediği görüldü. Ayrıca yayımlanan karar metninde son göstergelerin yılın ilk yarısında ekonomik faaliyet büyümesinin yavaşladığını ortaya koyduğu, istihdam artışının yavaşladığı ve işsizlik oranının hafif yükselse de düşük seviyede kalmaya devam ettiği belirtildi.

DİĞER ÜLKELER

- **ABD'li teknoloji devi Microsoft, 2028 yılına kadar İngiltere genelinde yapay zekâ altyapısı ve devam eden operasyonlarına 30 milyar dolarlık yatırım yapacağını duyurdu. Yatırımın İngiltere'nin bulut ve yapay zekâ altyapısını oluşturmak için 15 milyar dolarlık sermaye harcamalarını da içerdği belirtiliyor.** Ayrıca bu yatırımla Nscale şirketi ile ortaklaşa 23 binden fazla gelişmiş grafik işlem birimi içeren ülkenin en büyük süper bilgisayarının kurulması da hedefleniyor. Ayrıca bu yatırımla İngiliz şirketlerden gelen artan yapay zekâ talebini karşılamak için Microsoft veri merkezinin kapsamını da genişleteceğine işaret ediliyor.
- **Paraguay'ın en büyük bankası Ueno Bank, dijital operasyonlarını ve e-imzalı belgelerini korumak için kuantum dirençli siber güvenlik çözümünü uygulamaya başladı.** 2,2 milyon müşteriye hizmet veren banka, SignQuantum ile e-imzalı belgelerde bütünlüğü ve doğruluğu garanti altına alırken, QANplatform üzerinden belgelerin hash değerlerini post-kuantum imzalarla güvenli bir şekilde kaydediyor. Ueno Bank, bu kombinasyonu üretim ölçeğinde uygulayan dünyanın ilk bankası oldu.
- **Japonya'nın ihracatı, Temmuz ayındaki yüzde 2,6'lık düşüşe kıyasla yıllık bazda yüzde 0,1 geriledi.** Japonya'nın ihracatı, en büyük ticaret bölgesi olan Asya'ya yapılan sevkiyatların toparlanmasıyla birlikte Ağustos ayında beklenenden daha az daraldı. Ancak toplam büyüme üst üste dördüncü ayda da negatif kaldı. Japonya'nın ihracatı, Temmuz ayındaki yüzde 2,6'lık düşüşe kıyasla yıllık bazda yüzde 0,1 geriledi. Bu oran, ekonomistlerin beklediği yüzde 1,9'luk daralmadan çok daha ılımlı oldu. **Ülkenin ithalatı ise Temmuz'daki yüzde 7,4'lük daralmaya kıyasla yüzde 5,2 geriledi. Ancak bu oran, beklenen yüzde 4,2'lik düşüşten daha yüksek gerçekleşti.**
- **Japonya Merkez Bankası (BOJ) politika faizinde değişikliğe gitmezken, portföyündeki bazı varlıkları da elden çıkarma kararı aldı.** Banka ilk kez elindeki ETF varlıklarında da satışa gitmeyi kararlaştırdı. Buna göre banka her yıl 620 milyar yenlik varlık satışı yapacak. Bankanın elinde 251 milyar dolarlık bu neviden varlık bulunuyor.
- **Çin hükümetinin harcamalarındaki artış ikinci ay üst üste hız keserken, bu durum mali desteğin zayıflamasının, genel olarak ivme kaybeden ekonomi için risk oluşturmaya devam ettiğini ortaya koydu.** Çin hükümetinin harcamalarındaki artış ikinci ay üst üste hız keserken, bu durum mali desteğin zayıflamasının, genel olarak ivme kaybeden ekonomi için risk oluşturmaya devam ettiğini ortaya koyuldu. Çin Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı verilere dayalı hesaplamalarına göre; **ülkenin iki ana mali defterindeki toplam harcamalar geçen ay bir önceki yıla göre sadece %6 artarak 2,7 trilyon yuan (380 milyar dolar) seviyesine ulaştı.** Genel kamu bütçesi ve hükümet tarafından yönetilen fon hesabındaki toplam hükümet geliri, ay içinde yüzde 0,3'ün altında bir artışla 1,6 trilyon yuana yükseldi. Sonuç olarak, Ocak-Ağustos döneminde genel bütçe açığı 6,7 trilyon yuana yükseldi.
- **Norveç Merkez Bankası faizi yüzde 4,25'den yüzde 4'e düşürdü.** Norveç Merkez Bankası bu yıl borçlanma maliyetlerinde ikinci kez indirim gitti ancak enflasyon nedeniyle daha fazla indirim gitmekte yavaş davranabileceğinin sinyalini verdi.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

- **Almanya Ekonomi Bakanı Katherina Reiche tarafından sunulan "enerji dönüşümü gerçeklik kontrolü" raporuna göre Almanya, yenilenebilir enerji kullanımını artırma hedefleri doğrultusunda elektrik şebekesini güçlendirme planlarını hızlandırıyor. Ülke, 2030 yılına**

kadar elektrik tüketiminin yüzde 80'ini yenilenebilir kaynaklardan karşılamayı ve 2038'e kadar kömürden çıkışı tamamlamayı amaçlıyor.

- We Mean Business Koalisyonu, Enerji Geçişleri Komisyonu, Ember ve E3G tarafından hazırlanan "Güçlendirme: Temiz Enerji Fosil Yakıt Talebini Nasıl Şüpheye Düşürüyor" başlıklı rapora göre; **mevcut temiz enerji teknolojilerinin küresel fosil yakıt talebinin yüzde 75'ini karşılayabilecek potansiyele ulaştı.** Raporda bu potansiyelin hayata geçirilmesi için yenilenebilir enerji yatırımlarının hızlanması, enerji verimliliği önlemlerinin yaygınlaşması ve altyapının geliştirilmesi gerektiği vurgulanıyor.
- Birleşmiş Milletler, ülkelerin emisyon azaltım çabalarını Kasım ayında Brezilya'da düzenlenecek COP30 iklim zirvesinden önce değerlendirebilmek amacıyla ülkelere Eylül ayı sonuna kadar Ulusal Katkı Beyanı (NDC) adı verilen iklim planlarını sunmalarını talep etmişti. Bu kapsamda Birleşik Krallık'ın 1990 seviyelerine kıyasla %81 azaltım sözü en iddialı hedef olarak öne çıkarken, onu %70-75 oranında bir azaltım sözü veren Norveç takip ediyor. Henüz tüm ülkeler hedeflerini sunmamış olsa da Avustralya, 2035'e kadar sera gazı emisyonlarını 2005 seviyelerine göre %62-70 arasında azaltma taahhüdünde bulunarak iddialı hedef açıklayan ülkeler arasına katıldı.
- Hindistan'ın enerji sektöründen kaynaklanan karbon emisyonları, 2025'in ilk yarısında geçen yıla kıyasla yaklaşık yüzde 1 azalarak son 40 yıl içinde sektör emisyonlarında görülen ikinci düşüş oldu. Bu olumlu gelişmenin başlıca sebepleri temiz enerji kapasitesinin artması, elektrik talebinin sınırlı kalması, hidroelektrik üretiminin yükselmesi ve fosil yakıt kullanımının azalması olarak görülüyor.

Kaynakça:

www.ekonomim.com; www.aposto.com; www.tcmb.gov.tr; www.aa.com.tr;
www.sanayi.gov.tr; www.vdma.eu; ec.europa.eu/eurostat; www.reuters.com;
www.kgk.gov.tr; www.yesilekonomi.com; www.temizenerji.org; www.iklimhaber.org;
www.aposto.com; www.ekonomim.com, tr.euronews.com; www.bloomberght.com;
www.wto.org; www.globenewswire.com